

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for Finnsetmoen, kystlynghei

Nærøysund kommune, Trøndelag fylke

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 122 | 2020

Per Vesterbukt

Divisjon for matproduksjon og samfunn/Kulturlandskap og biomangfold

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for Finnsetmoen, kystlynghei, Nærøysund kommune, Trøndelag fylke

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Per Vesterbukt

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
08.10.2020	6/122/2020	Åpen	52067	20/00805
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02654-9	2464-1162	37	2	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Christina Dahl

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Christina Dahl

STIKKORD/KEYWORDS:

Kystlynghei, skjøtselsplan, vegetasjon, utvalgt naturtype

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

På oppdrag fra grunneier er det gjennomført kartlegging av naturtyper og utformet skjøtselsplan for kystlynghei i området Finnsetmoen (Gnr./Bnr. 17/101, 17/1, 17/20) i Nærøysund kommune. Det ble registrert kystlynghei med verdi B, men området som helhet opplever økende trussel i form av tiltagende gjengroing. Det anbefales restaurering med gjeninnførsel av lyngsviing og rydding av trær/busker i kystlyngheia. Dette vil opprettholde den truede naturtypen kystlynghei, samtidig som beiteressursene i lyngheia øker.

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

LAND/COUNTRY: Norge
FYLKE/COUNTY: Trøndelag
KOMMUNE/MUNICIPALITY: Nærøysund
STED/LOKALITET: Finnsetmoen

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Per Vesterbukt

NAVN/NAME

Forord

Skjøtselsplan for Finnsetmoen i Nærøysund kommune er utført på oppdrag fra grunneier Christina Dahl. Prosjektet er finansiert av Fylkesmannen i Trøndelag. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen kystlynghei, og er i samsvar med handlingsplanen for utvalgt naturtype kystlynghei. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en generell beskrivelse av kystlynghei i Norge. Denne er hentet ut fra handlingsplan for kystlynghei, som angir en mal og retningslinjer for kystlyngheier i Norge generelt, og er således ikke forfattet av undertegnede for denne rapporten.

Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

NIBIO takker grunneier og bruker Christina Dahl for verdifull informasjon til prosjektet.

Trondheim, 08.10.20

Per Vesterbukt

Innhold

1	Generelt om kystlynghei.....	6
1.1	Ulike typer kystlynghei	6
1.2	Geografiske variasjoner av kystlynghei	7
2	Dagens status på Finnsetmoen	8
2.1	Driftsbeskrivelse	12
3	Skjøtsel av Finnsetmoen – beskrivelse av planlagte tiltak	14
3.1	Generelt om skjøtsel av kystlynghei	14
3.2	Beiting og dyrehold i kystlynghei.....	14
3.3	Lyngsviing	16
3.4	Restaurering av kystlynghei.....	17
3.5	Mål for skjøtsel på Finnsetmoen	18
3.6	Planlagte skjøtselstiltak på Finnsetmoen	21
3.6.1	Beiterelaterte tiltak	21
3.6.2	Planer for sviing.....	22
3.6.3	Planlagte restaureringstiltak	22
3.6.4	Andre planlagte skjøtselstiltak	23
3.7	Oppfølging av skjøtelsesplanen.....	23
4	Mer informasjon	24
5	Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten	25
6	Kilder.....	28
7	Ortofoto/kart.....	29
8	Bilder.....	32
9	Artsliste.....	37
	Vedlegg.....	38

1 Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om senhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommer-beite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheimrådet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttøringsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensetningen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttøringsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik

kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

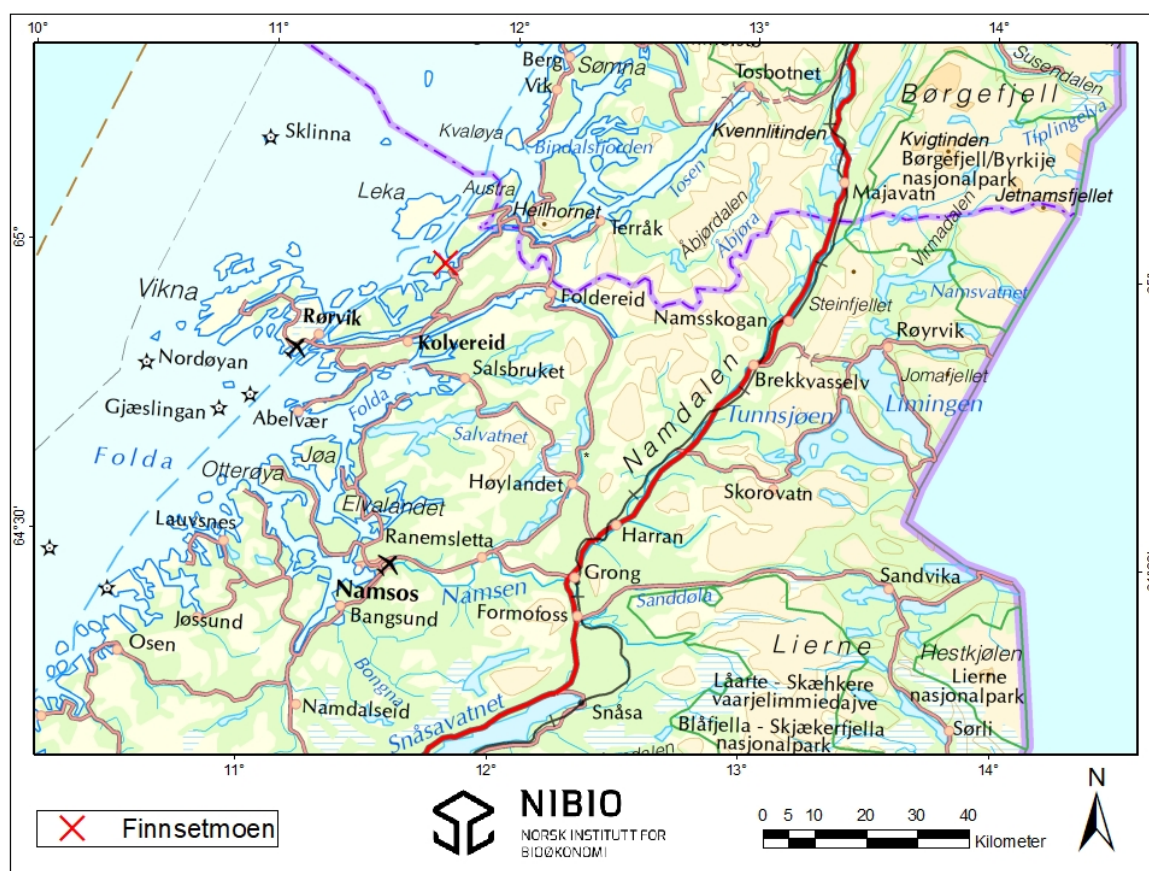
Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostmfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge:

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåtestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellararter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttørkingsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2 Dagens status på Finnsetmoen

Lokaliteten ligger ved Gravvika helt nord i Nærøysund kommune, 16 km nord for tettstedet Kolvereid. Topografisk utgjør det aktuelle skjøtelsesområdet på Finnsetmoen nordvendte kuperte stigninger fra sjøen og opp til Finnsetfjellet, og omslutter Finnsetbukta fra vest, sør og øst. Et beitegjerde strekker seg over Sjøliodden ved Finnsetmoen i vest, og videre sørover i lia mot Heggdalsfjellet til Bjørkmoen og Finnset før det går ned til sjøen rett øst for Finnset. Sauene har forøvrig tilgang til utmarka utenfor gjerdet, og holder seg gjerne i området vest for Finnsetfjellet. Beiteområdet domineres av naturtypen kystlynghei, i tillegg til mindre flekker med myr, nakent berg og bjørkeskog, samt brakklagt innmark ved Bjørkmoen. For kystlyngheia består hellingene generelt av både tynt jorddekke på berg og dypere torvlag.

Figur 1. Topografisk oversikt over lokaliteten Finnsetmoen (merket rødt). Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Kystlyngheia i området Heggdalsfjellet og Finnsetfjellet utgjør i hovedsak nordvendte hellinger og av den grunn dominans med fattig hei. Påbegynt gjengroing, i fremste rekke med heigråmose og oppslag med bjørk og furu, høyde 1-3 m., men også einer og gran. Gjengroingstilstanden er kommet såpass langt at et betydelig areal i dag består av kystlynghei verdi C.

Feltsjikhøyde 10-50 cm, lavest i vindutsatte områder. Naturtypen er D07-Kystlynghei, med utforming D0707-Kalkfattig kysthei (50 %) og D0708-kalkfattig kystfukthei (50). Feltsjikt fukthei med rik utbredelse av røsslyng, krekling, blokkebær, torvull, heigråmose og kornstarr. Flekkvis også rikt med slåttestarr, molte, bjønnskjegg, rypebær, dvergbjørk, tepperot, kløkkelyng, hvitlyng og smyle. Kystlynghei verdi B grunnet størrelse, beite med gammelnorsk sau og foreløpig begrenset grad av gjengroing. Areal med verdi C grunnet mer omfattende gjengroing med større innslag av trær.

Vegetasjonen fremstår som svakt beitepåvirket fra sauene. Det er vurdert svak hevd grunnet lavt beitetrykk og fravær av lyngsviing i nyere tid. Kulturminne i form av gravhaug lengst nord.

Befaring viste også at røsslyngen fremstår med generelt bra revevegetering i byggfase de fleste steder med nye skudd fra rot og sidegreiner etter den omfattende vintertørke/-skaden 2014. Røsslyng som ikke ble rammet av vinterskaden er gammel og forvedet og kan beskrives som sent moden og tidlig degenererende iht. lyngheisyklusen i skjøtselsboka for kulturlandskap (Norderhaug et al. 1999).

Et større areal med brakklagt innmark ved Finnset og Bjørkmoen inngår i beiteområdet. Tidligere innmark/slåttemark, driftsopphør for ca. 50 år siden, ukjent historikk. Preg av gammeleng og flekkvis sølvbunke eng. Lavt beitetrykk. En del bringebær i øvre del og tett mosedekke med engkransmose, stedvis noe gjengroing med storbjørnemose. Kun en liten del lengst nord utløser Naturbeitemark verdi C, hvor sølvbunke er svært lite utbredt, beitetrykket noe høyere, med mengdearter gulaks, engkvein, smyle, blåklokke, engkransmose og engsoleie. Generelt artsfattig og svak tilstand. Naturtypen er D04 Naturbeitemark, med utforming D0407-Frisk/tørr, middels baserik eng. Enga utgjør uansett et viktig førsupplement til beitearealet i kystlyngheia gjennom vår, sommer og høst. Beitemark ved Høkholmodden også preget av brakklegging og mangel på beite, med stedvis sølvbunke-eng og tett mosedekke med engkransmose og flekkvis storbjørnemose. Ikke registrert som naturbeitemark.

Vedrørende driftshistorikk var det på Finnsetmoen tidligere gårdsdrift med storfe og utmarksbeite, nedlagt på 1970-tallet. Sviing ukjent, sannsynlig opphør fra lang tilbake i tid. Gammelnorsk sau innført for 22 år siden og fram til i dag, ca. 50 voksne dyr de senere år.

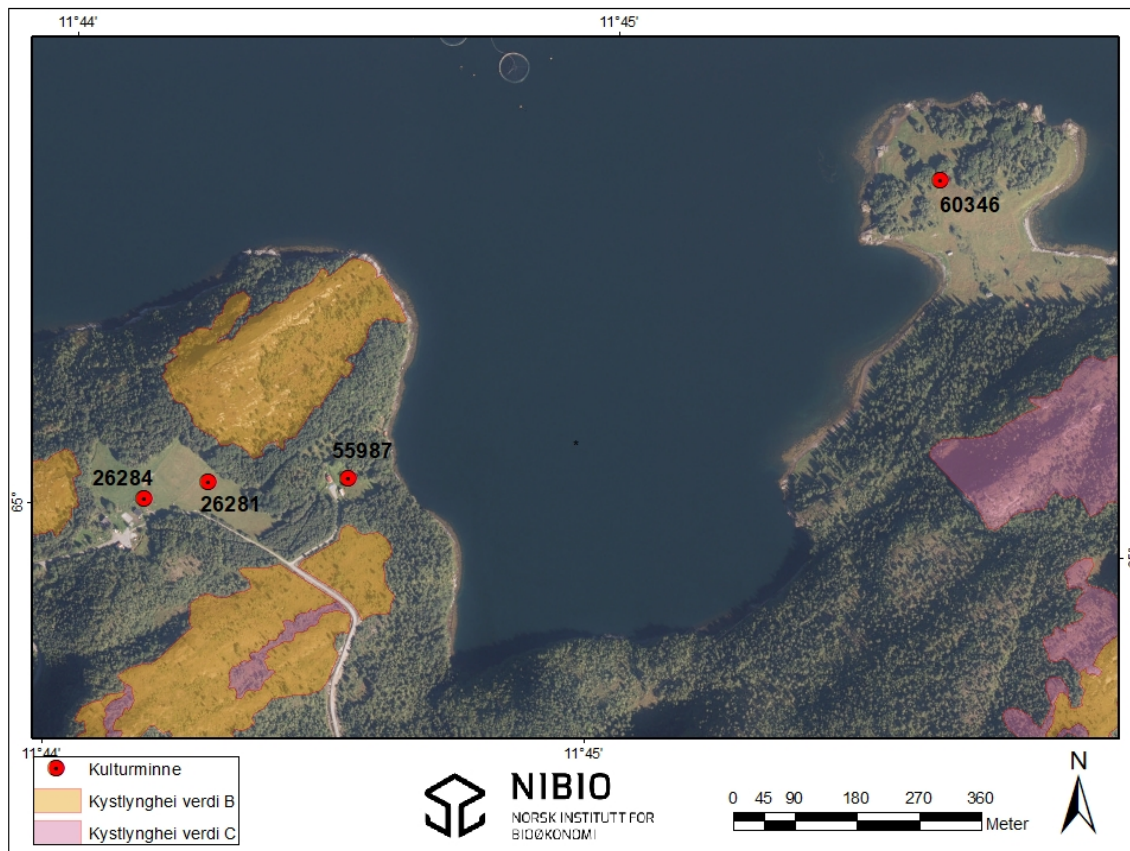
Tabell 1. Liste over kartlagte lokaliteter 2020 med registrerte naturtyper.

Lokalitet	Id Naturbase	Naturtype	Verdi
Finnsetmoen	-	Kystlynghei	B
Finnsetmoen	-	Kystlynghei	C
Finnset	-	Naturbeitemark	C

Kulturminner

Innenfor beiteområdet finnes 3 kulturminner bestående av gravminne og boplass (fig. 2). (Kulturminnebasen Askeladden 2020). Dette er automatisk fredet kulturminner fra før reformasjonen (1537), som er fredet etter Kulturminneloven.

Figur 2. Kulturminner på Finnsetmoen registrert i Kulturminnebasen Askeladden. Kartgrunnlag: Norge digitalt og Kulturminnebasen Askeladden.

Beskrivelser av kulturminner (Kilde: Kulturminnebasen Askeladden 2020)

ID	26284
Navn	Finsetmoen
Kategori	Arkeologisk minne
Art	Gravfelt
Opprinnelig funksjon	Gravminne
Hovedgruppe	
Dateringer	
Tilstandsgrad	-
Matrikelnr.	1751-97/1/0/0

Beskrivelse

Gravhaug med bauta.

Beskrivelser av kulturminner (Kilde: Kulturminnebasen Askeladden 2020)

ID	26281
Navn	Finsetmoen
Kategori	Arkeologisk minne
Art	Bosetning-aktivitetsområde
Opprinnelig funksjon	
Hovedgruppe	
Dateringer	
Tilstandsgrad	-
Matrikelnr.	1751-97/1/0/0

Beskrivelse

Beskrivelse fra lokalitet: Gammelt gårdstun/utplanert gårdshaug Beskrivelse fra Enkeltminne: På gårdens innmark er det til ulike tider funnet oldsaker: T 20835 20 rørstumper av kritt Piper, derav 3 ornamenterte. 9 deler av kritt pipehoder, funnet hovedsakelig langs en åkerrein i nedre og N-lige del av innmarka. Alt ble plukket opp i forbindelse med jordarbeid. 1 stykke av harpiks 2 bruddstykker av kleber, derav en med ujevn tilskåret fure (trolig garn stein). Den andre er del av en klebersteinskrukke 1 stykke blått glass 2 spinnehjul av kleber; den ene med hakk skåret inn mot midten 1 fot av brent leirkar (?) med glasert bunn 1 liten hein av grå skifer 3 stykker av steinkniver (?) av rød skifer 3 skrapere av flint 1 ufullstendig kjernebor av flint 9 flintavslag (Tilvekst 1985) Det er også funnet en rund steinkrukke, (diam 12-15 cm). I bunnen fantes et gult fargestoff. Krukken lå ca 80 cm under overflaten. Plukket opp ved grøfting. Tappt under gjenfylling av grøftene. Oldsakene er funnet spredt over hele gårdens innmark under jordarbeid. Funnene er gitt som gave til Vitenskapsmuseet av Carl Wendelbo.

Beskrivelser av kulturminner (Kilde: Kulturminnebasen Askeladden 2020)

ID	55987
Navn	Finsetmoen
Kategori	Arkeologisk minne
Art	Funnsted
Opprinnelig funksjon	Uspesifisert
Hovedgruppe	Religion/tradisjon/hendelse
Dateringer	Steinalder
Tilstandsgrad	-
Matrikelnr.	1751-97/5/0/0

Beskrivelse

Beskrivelse fra lokalitet: Spydspiss av skifer Beskrivelse fra Enkeltminne: Funnsted for: T 17407 Spydspiss av grå skifer. Funnet under jordarbeide 1953, ca 20 cm under overflaten. (Tilvekst 1953)

Beskrivelser av kulturminner (Kilde: Kulturminnebasen Askeladden 2020)

ID	60346
Navn	
Kategori	Arkeologisk minne
Art	Gravminne
Opprinnelig funksjon	Gravminne
Hovedgruppe	Religion/tradisjon/hendelse
Dateringer	
Tilstandsgrad	-
Matrikelnr.	1751-94/1/0/0

Beskrivelse

På holmens V-lige halvdel, ca 30 m V for intakt fjøsmur, på bergknaus bekranset med løvskog: Mulig rest av gravrøys. Helt uklar markering og utydelig. Under relativt tykt mose- og lyngdekke ligger en ansamling av relativt jevnt store stein, hovedsakelig kuppel. Steinene lar seg lett lokalisere med jordbor. Enkelte steiner også synlig gjennom torvlaget. Overflaten relativt avflatet og jevn, men heller noe mot skrenten i N-NV. Røysresten fremtrer i dag som en diffus steinpakning. Noe stein utkastet mot SV. Mål: 5 - 6 m (Ø-V), 6 - 7 m (N-S), h 0,4 - 0,5 m. Ikke usannsynlig at stein fra røysa er brukt til å bygge murer for driftsbygning like i Ø, og et mindre hus ca 20 m SSØ for røysrestene. Likevel må røysresten sies å være noe usikkert fornminne.

2.1 Driftsbeskrivelse

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 23.07.2020
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Skog og lynghei, gammelt beiteområde inkl. gammel innmark og noe myr, berg, fjellhei
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Omtrent 50 voksne og 100 dyr totalt med lam
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Ikke svidd i større skala, ikke trygt – må ha mer personell tilgjengelig. Prøv mindre sviing etter vinteren 2018 mellom snøflekke, med begrenset resultat
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: Nei
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)? Tidligere gårdsdrift med storfe og utmarksbeite, nedlagt på 1970-tallet. Sviing ukjent, sannsynlig opphør fra lang tilbake i tid. Gammelnorsk sau innført for 22 år siden og fram til i dag.
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Ønsker forbedring av beiteressursene i utmarka og på helårsbeitet ved å gjeninnføre lyngsviing

Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)?

Nei, ikke som vi kjenner til. Finnes kulturminner i området, men bør ikke være konflikt gjennom beitebruk.

Problemarter: plantefelt med sitkagran ved Sjøliodden i vest bør fjernes. Forårsaker økende spredning inn i kystlyngheia her

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking:

Ingen problemer. Området er ikke veldig stort, dyra er tamme nok til å komme når vi roper på dem.

Beskriv tilgang til ly på beite:

Mye skog innenfor beiteområdet som sammen med kupert terreng gir god ly. Tilgang på eget bygg på innmarka gjennom vinterhalvåret

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:

Fôrplass innenfor innhengning på innmarka, eget bygg

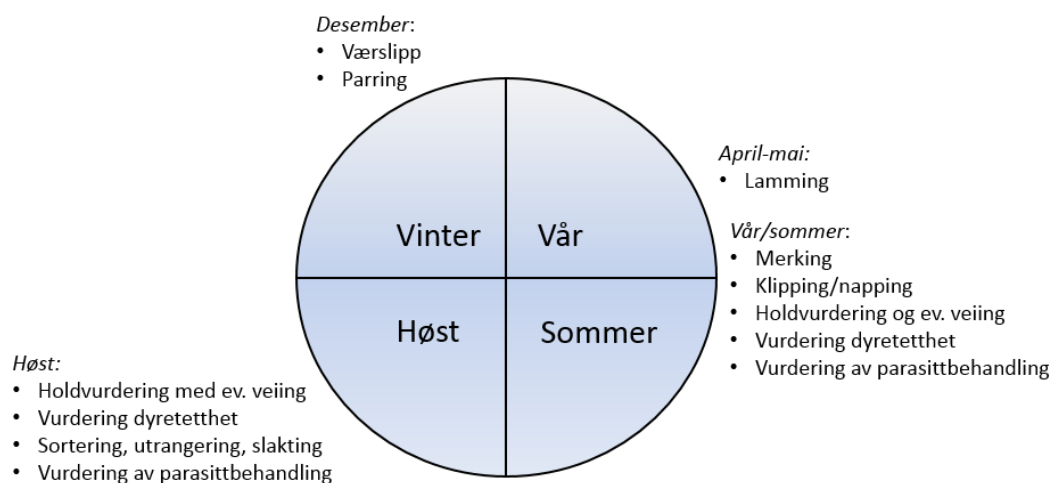
Beskriv vanntilgang til dyra på beite:

Bra og stabil tilgang på vann fra flere bekker, som ikke går tørr.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»)

Driften gjennom året – legg til aktiviteter:

Generelt som beskrevet under

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?

Ønsker å utvide beitearealene, noe denne kartleggingen også er tenkt å være grunnlaget for

Andre kommentarer:

Per nå er det ikke helårs utegangerdrift, og dyrene har tilnærmet fullfôring om vinteren. Ønsker å redusere dette til kun tilleggsfôring

3 Skjøtsel av Finnsetmoen – beskrivelse av planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnlaget, må beitegrunnlaget vurderes. Beitegrunnlaget påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvedet og skadet røsslyng forringer beitene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å føre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er

det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med inneføring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og inneføring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhalete sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lynsvingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3.5 Mål for skjøtsel på Finnsetmoen

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 15.09.2020			
Dato befaring: 28.7.2020			
Dato samtale med grunneier/bruker: 28.7.2020			
Utformet av: Per Vesterbukt			Firma: NIBIO
UTM sone:	Nord: 7212433N	Øst: 346164Ø	Gnr./Bnr.: Finnsetmoen 17/101, 17/1, 17/20
Utmarksbeite (nåværende): 1.900 daa. (Kystlynghei verdi B: 460 daa.) (Kystlynghei verdi C: 240 daa.) (Beiteeng/innmark: 66 daa.) (Skogsmark ca 800 daa.)			Areal (etter evt. restaurering): 1.900 daa.
Del av verneområde: Nei			Hvilket vern:
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Kulturminner			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten: Øke beiteressursene og verdien for kystlyngheia ved å fjerne gjengroing, gjeninnføre lyngsviing. Innføre helårsbeite med sau. Bevare kulturlandskapet og den rødlistede naturtypen kystlynghei. Bedre utnyttelse av fôrressurser i utmarka.			
Konkrete delmål: Restaurering: Plantasjen med sitkagran ved Sjøvollodden nordvest ved gården bør fjernes før tradisjonell lyngheiskjøtsel med lyngsviing starter ved Finnsetmoen. Frøkildene (dvs. plantasjene) må hugges ned og spirer og ungplanter i heia må fjernes. Det er ikke anbefalt å brenne i nærheten av etablerte frøkilder med sitkagran da erfaring viser at frø fra sitkagran har god spiring i brannflater. Hvis brenning gjennomføres nær sitkaplantasjer med frøproduksjon risikerer man at Sitka øker utbredelsen i brannflatene – som jo vil gi motsatt effekt av det som er ønskelig. Foreløpig kan det se ut som at plantasjene er eneste frøkilde, men den påbegynte gjengroingen med sitkagran på Sjøvollodden utgjør en trussel som fremtidig frøkilde. Det er viktig at sitkagran hugges ned og fjernes før individet rekker å utvikle frø. Sitkagran formerer seg først og fremst med frø, og noen individer starter produksjon av frø allerede ved en alder på 6 år, men de fleste individene er kjønnsmodne ved alder 20-40 år. Arten har svært god spredningsevne og står oppført som fremmed art med status SE (svært høy risiko) på den nasjonale svartelista som følge av at sitkagran viser tydelig spredning inn i kystlynghei (Gederaas <i>et.al.</i> 2012). Generelt må også oppslag med andre trær (rogn, bjørk furu, gran, selje) hugges ut som et tiltak mot for å stanse begynnende gjengroing. Generelt bør busker/trær hugges ut ved høyde over 1 m. for å forhindre videre gjengroing da disse gjerne brenner dårlig under lyngsviing. Einerbusker brenner godt og trenger ikke hugges ut på forhånd, men skulle store busker stå igjen etter brann bør disse fjernes. Ideelt sett bør hogstavfall fraktes ut av kystlyngheia, men om terrenget vanskeliggjør dette kan avfallet samles og			

brennes i lyngheia, fortrinnsvis på andre naturtyper (berg, myr), da større bål gir høy varmeutvikling og ødelegger røtter og frøbank i jordsmonnet. Etablerte bålflater bør brukes om igjen ved senere brenning.

Beite:

Mål: utvide beiteområdet, utnytte forressurser bedre og etter hvert innføre helårsbeite med rasen gammel norsk sau. Opprettholde og øke verdien for kystlyngheia.

Bruker har i dag rundt 50 voksne dyr på beite, ca. 100 med lam, og ser for seg å utvide beiteområdet noe og innføre helårsbeite med mål å redusere vinterforing av dyrene. Befaringen viser at her er godt grunnlag for flere dyr på utmarksbeitet vår, sommer og høst. Beiteområdet fra Sjøliodden, over Heggdalsfjellet - Finnsetfjellet og Høkhalm er rundt 1.900 daa., der kystlynghei verdi B utgjør 460 daa. og kystlynghei verdi C 242 daa., totalt 700 daa. kystlynghei. Erfaringstall fra Miljødirektoratet tilsier at et passende beitetrykk med gammel norsk sau ligger rundt 15 daa lynghei i god hevd pr. vinterbeitende sau (Ref.: Kystlyngheiene i Norge – kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder | M23-2013). Selv om lyngheia ved Finnsetmoen viser bra tilvekst med røsslyng i byggfase etter vinterskaden 2014 er den også preget av mangel på sviing og lavt beitetrykk, med flekkvis mye krekling (dårlig vinterfôr) og gjengroing med heigråmose/lauvoppslag, og en bør nok regne 20 daa. per vinterbeitende sau. Det tilsvarer rundt 35 dyr på helårsbeite, uten tilskuddsfôring utenom snøperioder. Dette tallet kan nok økes noe som følge av tilleggsareal på 800 daa. skogsmark og 66 daa. beitemark innenfor beiteområdet, men det er viktig med tilsyn vinterstid og vurdering av tilleggsforing. Ved bedring av beitekvaliteten gjennom sviing av lyng og einer, kan en forvente at dyretallet kan økes ytterligere.

Tilpasning av dyretall avhenger også i stor grad av lokalkunnskap og bruk av skjønn. I praksis bør en bruke tilveksten på dyrene som mål på dyrevelferd. Hvis tilveksten er bra samtidig som beitetrykket i utmarka er lavt, kan dyretallet økes. Ved redusert tilvekst må tilleggsforing tas i bruk eller dyretallet reduseres. Her må en følge med på både tilstand til dyrene og vegetasjonen gjennom beitesesongen, samt slaktevekt etter endt sesong.

Utmarksbeitet på Finnsetmoen har naturlig skjerming i terrenget som gir ly for krevende værforhold, både ved terrengformasjoner og flere større skogklynger/skogsmark innenfor beitearealet.

Lyngsviing:

Formål med lyngbrenning er å skape mosaikk av kystlyngheivegetasjon med ulik alder. Dette er gunstig både for beitedyr og andre arter (eks. insekter og fugler). For at dyra til enhver tid skal ha tilgang på mosaikk av vegetasjonsflater med ulik alder er det viktig å ikke svi for store flater. Brannflater fører til større spiring av gras og urter (gir godt sommerbeite), i tillegg til spirer og unge skudd med røsslyng (gir godt vinterbeite) som er en bedre fôrressurs enn gammel forvedet røsslyng. Over tid vil en brannflate gradvis gjennomgå endring i vegetasjonsstrukturen fra gras- og urterik til rik utbredelse med lyng. Et beiteområde bestående av brannflater med ulik alder vil derfor inneholde areal som er godt egnet til både sommerbeite og vinterbeite, med rik utbredelse av gras, urter, lyng og busker. I sum øker dette den ernæringsmessige kvaliteten på kystlyngheia som helårsbeite.

Etablering av ny vegetasjon i brannflater vil variere mellom lokaliteter og ut ifra hvor vellykket lyngsviinga har vært. anbefalt tid mellom hver brenning er generelt (10-25 år) og ikke områdespesifikk. Prioritert sviareal bør være kystlynghei verdi B. Registrert lynghei med B-verdi er ca. 460 daa, der en bør trekke fra anslagsvis 10% nakent berg/stein/blokkmark. Dvs. at for å fullføre en lyngheisyklus med sviing over 20 år bør det brennes 20 daa. per år. Oppstart med sviing bør ha prioriteres ved Finnsetmoen, Heggdalsfjellet og opp mot Finnsetfjellet, som er det området sauene vanligvis oppholder seg i.

Det er viktig at det registreres vegetasjonsutvikling etter brann for å kunne anslå re-genererings hastighet og evt. korrigerer tidsperioden mellom sviing. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggfase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggfase.

Når lyngen begynner å bli gammel og forvedet (vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy), brenner man på nytt. Flere naturtyper inngår i beitearealet, men det er bare areal med kystlynghei som er aktuell for brenning (dvs. areal med naturbeitemark, skogsmark, myr skal ikke brennes). En viktig forutsetning for vellykket lyngbrenning er tele i jorda (evt. høy vannmetning). Da unngår man at frøbanken (frøinnhold i jorda) og røtter i det øverste jordlaget skades av varmeutviklingen fra brann. Brenning skal skje i perioden 15. september-15. april under egnede vindforhold. Om det i løpet av vinterhalvåret ikke lar seg gjøre å brenne pga. ressurser, vær- og vindforhold kan dette gjennomføres et senere år, eksempelvis brenne hvert andre eller tredje år, og slå sammen brannflater om nødvendig. Det bør likevel ikke være færre enn 8-10 lyngsviinger i en brannsyklus, slik at man får mosaikk av vegetasjonsflater med ulik alder. **Før planlagt brann; se Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO.**

Arkeologiske kulturminner

Veiledningen som er utarbeidet for skjøtsel av arkeologiske kulturminner gir retningslinjer for hvordan man kan gå fram for å ivareta disse verdiene i kulturlandskapet (Sør-Trøndelag Fylkeskommune 2006). Det at alle kulturminner fra før 1537 er fredet etter Kulturminneloven, innebærer at selve kulturminnet og en sikringssone på 5 meter omkring dette er beskytta mot alle former for inngrep og negativ innvirkning fra omgivelsene (Sør-Trøndelag Fylkeskommune 2006). Det er heller ikke lov å gjøre skjjemmende tiltak i nærheten av kulturminnet.

Generelle formål, skjøtsel av kulturminner:

Skjøtsel av et kulturlandskap som inneholder automatisk fredete kulturminner skal sørge for at kulturminnene tas vare på slik at:

- Kulturminnene blir synlige, det vil si at man kan se de klart og tydelig i landskapet
- De er lite overvokste i overflaten, slik at særegenheter ved konstruksjonene trer fram
- Kulturminnene så langt som det er råd, viser hvordan de har sett ut i opprinnelig tilstand
- Kulturminnene ikke anvendes som oppbevaringsplass for ting fra gården

Skjøtselstiltak i områder med gravrøysar:

Gravrøysene er ofte omvendt skålforma, men ei eller flere forsenkinger i overflaten. Forsenkingene kan skyldes forsøk på gravplyndring eller at røysa har blitt brukt som massetak (Fylkeskommunen 2006). Røysene kan også være mer eller mindre overvokste med torv, som har vokst seg innpå fra kantene. Formen kan være vanskelig å kjenne igjen, fordi røysa har blitt fullstendig overvokst av urter og trær. Det kan også være lagt rydningsstein og gårdsavfall oppå røysene over lenger tid.

Det tidligere mer utbredte småfeholdet (geit og sau) bidro i sterk grad til å vedlikeholde kulturminnene, ved at vegetasjonen på og omkring dem ble holdt nede. Med redusert husdyrhold og beitebruk på den trønderske landsbygda, har gjengroingen blitt ei stor utfordring i arbeidet med å ivareta disse verdiene. Skjøtselen i områder med automatisk freda kulturminner må derfor generelt innebære å:

- Fjerne undervegetasjonen (lyng, urter, krypene trær) slik at kulturminnene igjen blir synlige
- Fjerne busker og trær slik at kulturminnene blir en del av kulturlandskapet
- Vedlikeholde området ved årlig skjøtsel, slik at vegetasjonen holdes nede og området holdes i hevd

I veiledningen påpekes det at man må vurdere det biologiske mangfoldet nærmere før man gjennomfører tiltak ved kulturminnene. Sjeldne planter, gamle eller spesielle trær og busker bør ivaretas, og kan representere verdifulle biotoper for fugler og andre dyr. I enkelte tilfeller kan det derfor være aktuelt at trær får stå, selv om de er plassert på toppen av kulturminnet.

I Fylkeskommunens veiledning (2006) presiseres det også at skader som er påført kulturminnet er en del av kulturminnet, og at skader fra gammel tid viser hvordan kulturminnet har blitt overlevert til senere tid.

Tiltak man ikke skal gjøre:

- Kjemiske midler skal ikke brukes for å fjerne vegetasjonen, fordi de kjemiske midlene da vil sive ned i bakken
- Torv som er grodd innpå kulturminnet, skal ikke fjernes. Gress og lyngtuer kan fjernes, men torvunderlaget bør sitte igjen
- Det skal ikke graves i jordsmonnet på eller inntil et arkeologisk kulturminne, og ikke legges noe til i overflaten
- Rota skal ikke fjernes ved nedsaging av trær. Ringbarking kan forhindre nye rotskudd
- Ikke bruke tunge maskiner på eller omkring kulturminnet. Bruk av maskiner bør eventuelt foregå på godt frossen mark

Aktuelle skjøtselstiltak kan være:

- Fjerne raskt og anna som er lagt oppå røysa. Rydningsstein skal ikke fjernes, fordi den er vanskelig å skille fra den opprinnelige steinen i røysa
- Fjerne urter, busker og trær ned til steinlaget i røysas overflate. Trær oppå røysa sages ned.
- Sikringssonen på 5 meter omkring røysa måles inn. Denne sonen skal behandles på samme måte som selve røysa slik at overgangen mellom gravrøysa og omgivelsene tydelig trer fram

Beite som skjøtelsesmetode

Generelt sett er beiting med sau eller geit svært verdifullt for å ivareta arkeologiske kulturminner. Storfe er imidlertid ofte for tunge og kan påføre slike områder slitasje, eller de kan grave ved kulturminnene og påføre dem direkte skader.

Sauen er svært selektiv i sin måte å beite på fordi de har delt overleppe. Har den mulighet vil den velge ut de plantene som smaker best, slik som lavvokste gras og urter (Pehrson et al 2001). Selv om den unngår høye og frodige gras og urter, kan bladene av disse beites av. Frøstengler fra gras kan forlates urørt. Beitemarka kan dermed få et uryddig preg selv om den er godt nedbeita. Fuktige partier unngås ofte av sauene. De beiter derimot gjerne på lauv, ris, busker og trær så langt opp som de kan nå. Man skal også være forberedt på at sauene kan gnage på bark utover høsten, og da gjerne av ask, rogn og vierarter. Hvis man ønsker å bevare slike lauvtrær i området, bør man derfor sette opp netting..

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

Lyngheia ved Sjøliodden og Heggdalsfjellet bør prioriteres ved oppstart med lyngsviing.

Tilstandsmål arter:

Opprettholde artsmangfoldet for kystlyngheia.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

Fjerne oppslag med sitkagran, furu, rogn, bjørk og einer i kystlyngheia.

3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Finnsetmoen

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Opprettholde helårsbeite på Finnsetmoen med rasen gammel norsk sau.

Starte med rydding av oppslag med trær >1 m. høyde.

Utvidelse av beitegjerde.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Beite med gammelnorsk sau.	2020, årlig	Kr./dyr	Sommer, årlig
Sanking og utsetting av sau på utmarksbeitet areal		Kr./time	
Oppsett/vedlikehold av gjerder		Kr./time	
Utstysrbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Gjerdepåler, netting, evt. teknisk utstyr (boremaskin, krampepistol mm).			

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Oppstart med lyngsviing innenfor beiteområdet på Finnsetmoen. Prioritert brannområde i en oppstartsfase kan være Sjøliodden eller Heggdalsfjellet, som er det nærliggende området for. Videre bør sviing generelt prioriteres på areal med kraftig utbredelse med gammel forvedet røsslyng.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing: Evt. innleid personell	Fra 2020/ved kapasitet	Kr/daa	Sommer Årlig
Utstysrbehov knyttet til sviing: Innleid personell, evt. gjennomføre kurs i lyngsviing, brannvifter, Utstyr for å tenne og slukke etter lyngsviing; gassbrenner.			

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

Hugge ut trær/busker >1 m.

Hugge ut nærliggende plantasje med sitkagran på Sjøliodden med beliggenhet inntil kystlyngheia.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak: Rydding av oppslag med busker/trær.	Fra 2020/ved kapasitet	kr/daa	Sommer/høst årlig
Utstyrskrav knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Ryddesag/motorsag for fjerning av lauvoppslag/busker, verneutstyr. Innleid entreprenør for hogst av sitkaplantasjer.			

3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK
Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting. Hensyn til fredete kulturminner som beskrevet s. 20.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
UTSTYRSBEHOV			
Annet:			

3.7 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: Bør evalueres 2024 med re-kartlegging av vegetasjon.
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper:
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: CHRISTINA DAHL

4 Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på Miljødirektoratets hjemmesider:

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/publikasjoner-fra-dirnat/annet/skjotselsboka/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5 Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Finnsetmoen		Kommune: Nærøysund		Områdenr.:	
ID i naturbase:		Registrert i felt av: Per Vesterbukt		Dato: 28.7.2020	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige):				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): D0707 Kalkfattig kysthei 50 %.			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): T34-2 kalkfattig kystlynghei (50%) T34-11 kalkfattig fuktig kystlynghei (50%)		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): D708 Kalkfattig kystfukthei 50 %.					
Verdi (A, B, C): B C			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder fra befarings juli 2020.		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11):					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m	x	God		Slått	
20-50 m		Svak	x	Beite	x
50-100		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)					
Innledning: Områdebeskrivelsen er utarbeidet av NIBIO v/Per Vesterbukt. Dette er i forbindelse med oppfølging av handlingsplan for kystlynghei Trøndelag og utarbeidelse av skjøtselsplan, på oppdrag fra grunneier og Fylkesmannen i Trøndelag. Skjøtselsplanen omhandler Finnsetmoen. Det ble tatt befarings i felt og møte med bruker 28.07.2020.					
Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger ved Gravvika helt nord i Nærøysund kommune, 16 km nord for tettstedet Kolvereid. Topografisk utgjør det aktuelle skjøtselsområdet på Finnsetmoen nordvendte kuperte stigninger fra sjøen og opp til Finnsetfjellet, og omslutter Finnsetbukta fra vest, sør og øst. Et beitegjerde strekker seg over Sjøliodden ved Finnsetmoen i vest, og videre sørover i lia mot Heggdalsfjellet til Bjørkmoen og Finnset før det går ned til sjøen rett øst for Finnset. Sauene har forøvrig tilgang til utmarka utenfor gjerdet, og holder					

seg gjerne i området vest for Finnsetfjellet. Beiteområdet domineres av naturtypen kystlynghei, i tillegg til mindre flekker med myr, nakent berg og bjørkeskog, samt brakklagt innmark ved Bjørkmoen. For kystlyngheia består hellingene generelt av både tynt jorddekke på berg og dypere torvlag.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Naturtypen er D07-Kystlynghei, med utforming D0707-Kalkfattig kysthei (50 %) og D0708-kalkfattig kystfukthei (50).

D04 Naturbeitemark, med utforming D0407-Frisk/tørr, middels baserik eng.

Naturtypen etter NiN-systemet er T34-2 kalkfattig kystlynghei og T34-11 kalkfattig kystlynghei på vekselfuktig og fuktig mark.

Artsmangfold:

Mengdearter fattig hei; røsslyng, molte, krekling, torvull, kornstarr, blokkebær. Flekkvis rikt med rome, dvergbjørk, slåttestarr, einer, rypebær, heigråmose, tyttebær, skogstjerne, smyle, blåbær, tepperot, klokkeling, bjønnskjegg og skrubber. Ellers finnes bl.a. ørevier, engkvein, geitsvingel, hvitlyng, engfrytle, finnskjegg og gulaks.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Kystlyngheia i området Heggdalsfjellet og Finnsetfjellet utgjør i hovedsak nordvendte hellingar og av den grunn dominans med fattig hei. Påbegynt gjengroing, i fremste rekke med heigråmose og oppslag med bjørk og furu, høyde 1-3 m., men også einer og gran. Gjengroingstilstanden er kommet såpass langt at et betydelig areal i dag består av kystlynghei verdi C.

Feltsjikhøyde 10-50 cm, lavest i vindutsatte områder. Befaring viste også at røsslyngen fremstår med generelt bra revevegetering i byggfase de fleste steder med nye skudd fra rot og sidegreiner etter den omfattende vintertørke/-skaden 2014. Røsslyng som ikke ble rammet av vinterskaden er gammel og forvedet og kan beskrives som sent moden og tidlig degenererende iht. lyngheisyklusen i skjøtselsboka for kulturlandskap (Norderhaug et al. 1999). Vegetasjonen fremstår som svakt beitepåvirket fra sauene. Det er vurdert svak hevd grunnet lavt beitetrykk og fravær av lyngsviing i nyere tid.

Et større areal med brakklagt innmark ved Finnset og Bjørkmoen inngår i beiteområdet. Tidligere innmark/slåttemark, driftsopphør for ca 50 år siden, ukjent historikk. Preg av gammeleng og flekkvis sølvbunke eng. Lavt beitetrykk. En del bringebær i øvre del og tett mosedekke med engkransmose, stedvis noe gjengroing med storbjørnemose. Kun en liten del lengst nord utløser Naturbeitemark verdi C, hvor sølvbunke er svært lite utbredt, beitetrykket noe høyere, med mengdearter gulaks, engkvein, smyle, blåklokke, engkransmose og engsoleie. Generelt artsfattig og svak tilstand. Naturtypen er D04 Naturbeitemark, med utforming D0407-Frisk/tørr, middels baserik eng. Enga utgjør uansett et viktig førsupplement til beitearealet i kystlyngheia gjennom vår, sommer og høst. Beitemark ved Høkhodden også preget av brakklagging og mangel på beite, med stedvis sølvbunke-eng og tett mosedekke med engkransmose og flekkvis storbjørnemose. Ikke registrert som naturbeitemark.

Vedrørende driftshistorikk var det på Finnsetmoen tidligere gårdsdrift med storfe og utmarksbeite, nedlagt på 1970-tallet. Sviing ukjent, sannsynlig opphør fra lang tilbake i tid. Gammelnorsk sau innført for 22 år siden og fram til i dag, ca. 50 voksne dyr de senere år.

Fremmede arter:

Sitkagran; plantefelt og spredning ved Sjøliodden

Kulturminner:

Bosetning-aktivitetsområde; 4 lokaliteter registrert i kulturminnebasen som kulturminner og automatisk fredet.

<p>Skjøtsel og hensyn:</p> <p>Skjøtsel i form av beite og lyngsviing bør gjeninnføres</p>
<p>Del av helhetlig landskap:</p> <p>Kystlyngheia på Finnsetmoen inngår i et større helhetlig kulturlandskap på Nærøysund preget av kystjordbruk.</p>
<p>Verdibegrunnelse:</p> <p>Kystlynghei Verdi B grunnet størrelse, beite med gammelnorsk sau og foreløpig begrenset grad av gjengroing.</p> <p>Kystlynghei verdi C grunnet mer omfattende grad av gjengroing med større innslag av trær. Svak verdi som følge av pågående gjengroing og lavt beitetrykk.</p> <p>Naturbeitemark Verdi C grunnet lite areal, artsfattig og svakt beitetrykk</p>
<p>Merknad:</p>

6 Kilder

C. Dahl. 2020. Pers. medd.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. *Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012*. Artsdatabanken, Trondheim.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M., 1999: Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget. 252 s.

Kystlyngheiene i Norge – kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder | M23-2013

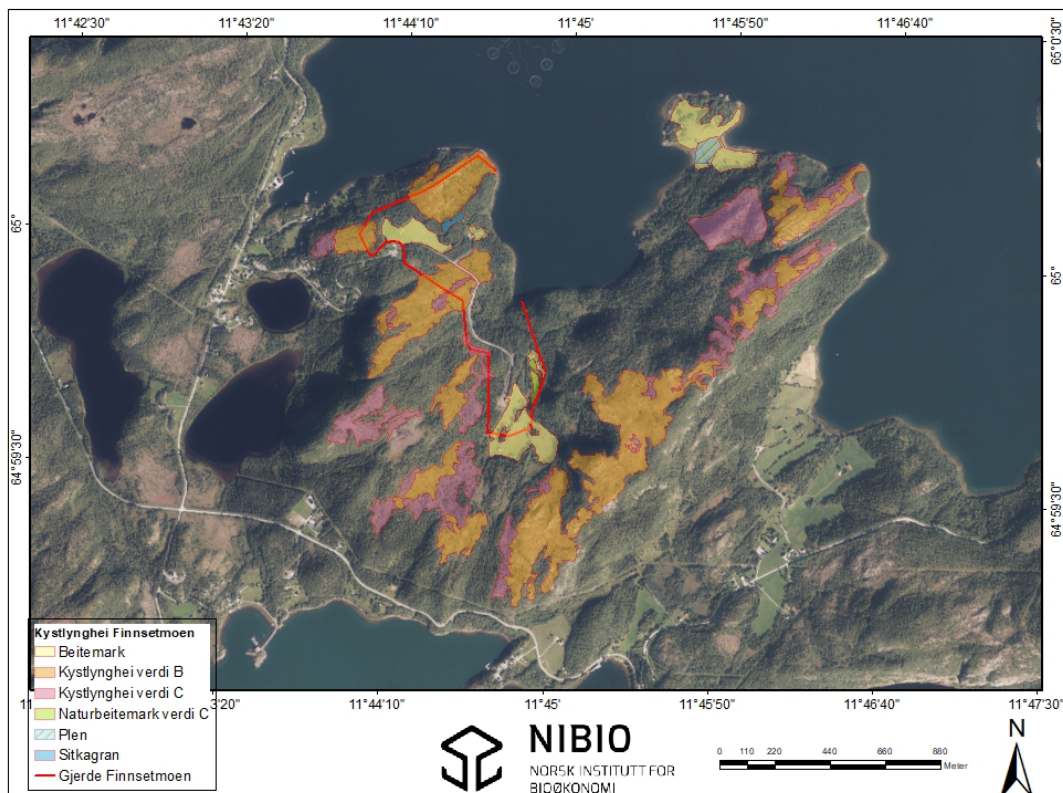
Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

NGU u.d. Berggrunn Nasjonal berggrunnsdatabase. Lokalisert 15.09.2020 på <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

7 Ortofoto/kart

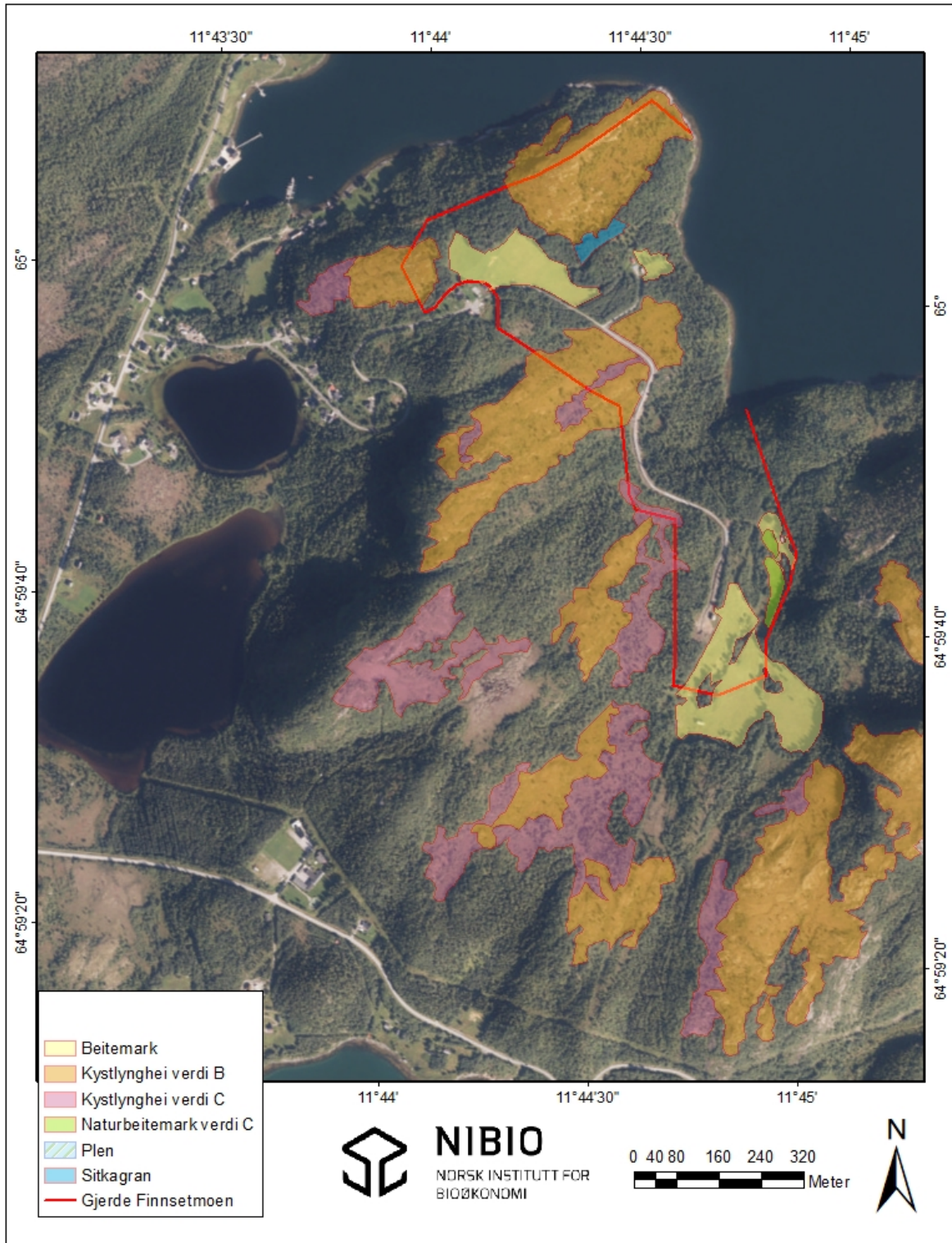

Figur 3. Topografisk oversikt, Finnsetmoen. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

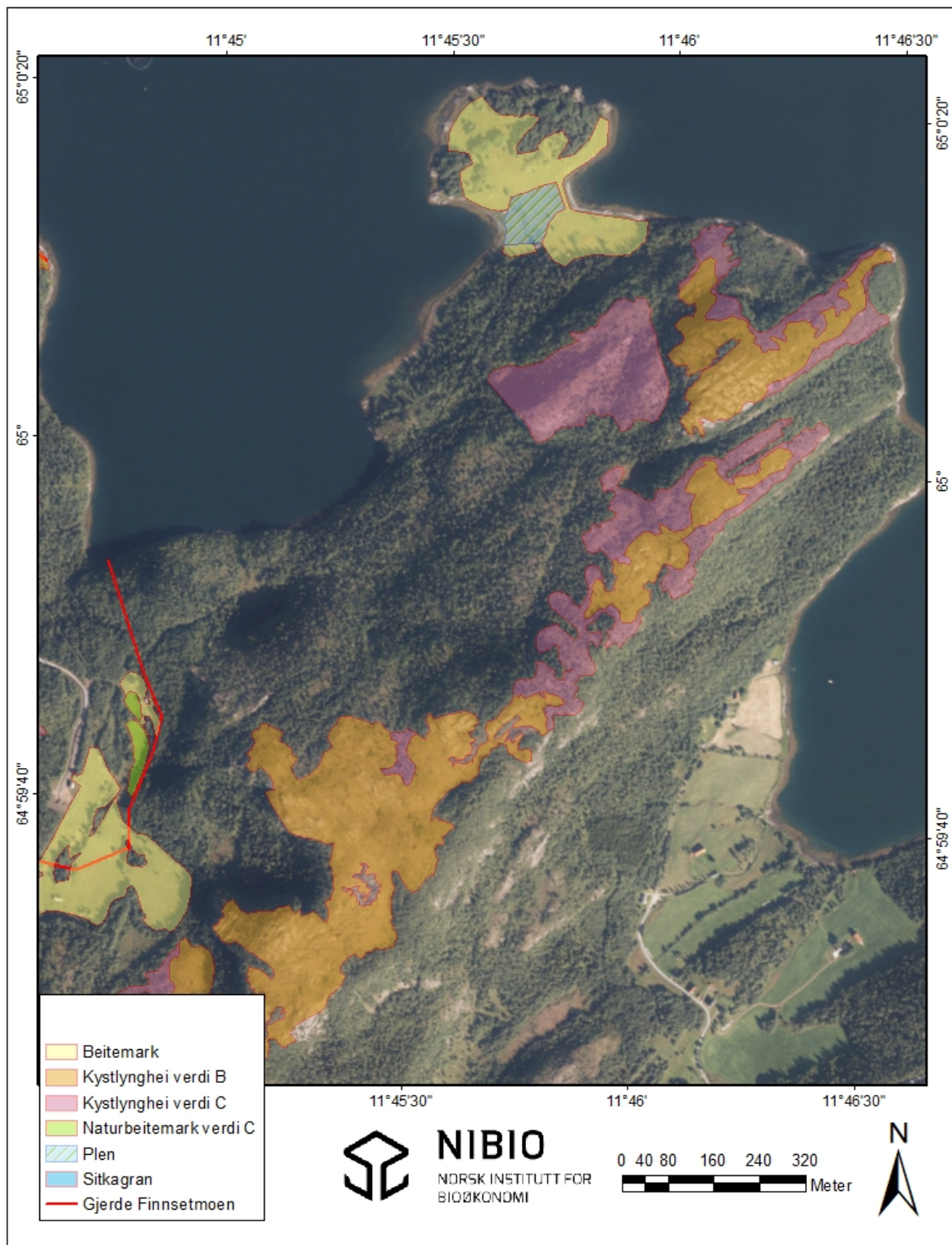
Figur 4. Oversikt Finnsetmoen med kartlagt areal. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 5. Detaljbilde naturtyper Finnsetmoen, vestre del. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 6. Detaljbilde naturtyper Finnsetmoen, østre del. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

8 Bilder

Figur 7. Lyngheia ved Sjøliodden nordvest for Finnsetmoen, sett mot nord. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 8. Lyngheia ved Sjøliodden. Bildet viser spredning med sitkagran inn i kystlyngheia fra tilgrensende sitkaplantasje. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 9. Kystlyngheia ved Heggdalsfjellet, sett mot nord. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 10. Samme område med fattig hei bestående av røsslyng, krekling, torvull og blokkebær. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 11. Lyngheia opp mot Finnsetfjellet, sett mot nordøst. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 12. Kystlyngheia på Finnsetfjellet, sett mot nordvest. Parti med lynghei verdi B som opplever gjengroing i tidlig fase med oppslag av furu, bjørk og rogn. I forgrunnen sees røsslyng med god revegetering i byggfase etter vinterskaden 2014. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 12. Parti med kystlynglynghei verdi C under gjengroing på Finnsetfjellet, sett mot nordøst. Som følge av lang tids brakklegging har store partier av lyngheia i området C-verdi. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 13. Feltsjikt under gjengroing av heigråmose på Finnsetfjellet. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 14. Brakklagt innmark ved Finnset med preg av sølvbunke-eng. Inngår i helårsbeitet. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

Figur 15. Lite areal som utløser Naturbeitemark verdi C lengst nord ved Finnset. Sølvbunke er her nesten fraværende, mens bl.a. gulaks, blåklokke og smyle øker sin utbredelse her. Foto: Per Vesterbukt/NIBIO, 28.7.2020.

9 Artsliste

Artsliste (kystlynghei) er basert på rask gjennomgang av lokaliteten og er ikke uttømmende.

Trær og busker

Bjørk	<i>Betula pubescens</i>	sølvbunke	<i>Deschampsia cespitosa ssp. cespitosa</i>
Dvergbjørk	<i>Betula nana</i>	torvull	<i>Eriophorum vaginatum</i>
Einer	<i>Juniperus communis</i>		
Gran	<i>Picea abies</i>		
Rogn	<i>Sorbus aucuparia</i>		
Selje	<i>Salix caprea</i>		
Sitkagran	<i>Picea Sitchensis</i>		
Vanlig furu	<i>Pinus sylvestris</i>		
Ørevier	<i>Salix aurita</i>		

Urter/lyng

blokkebær	<i>Vaccinium uliginosum</i>
blåbær	<i>Vaccinium myrtillus</i>
følblom	<i>Leontodon autumnalis</i>
hvitlyng	<i>Andromeda polifolia</i>
klokkelyng	<i>Erica tetralix</i>
krekleng	<i>Empetrum nigrum ssp. nigrum</i>
molte	<i>Rubus chamaemorus</i>
rome	<i>Narthecium ossifragum</i>
rypebær	<i>Arctostaphylos alpinus</i>
røsslyng	<i>Calluna vulgaris</i>
skogstjerne	<i>Trientalis europaea</i>
skrubbær	<i>Cornus suecica</i>
smalsoldogg	<i>Drosera anglica</i>
småsyre	<i>Rumex acetosella</i>
tettegras	<i>Pinguicula vulgaris</i>
tepperot	<i>Potentilla erecta</i>
tyttebær	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>

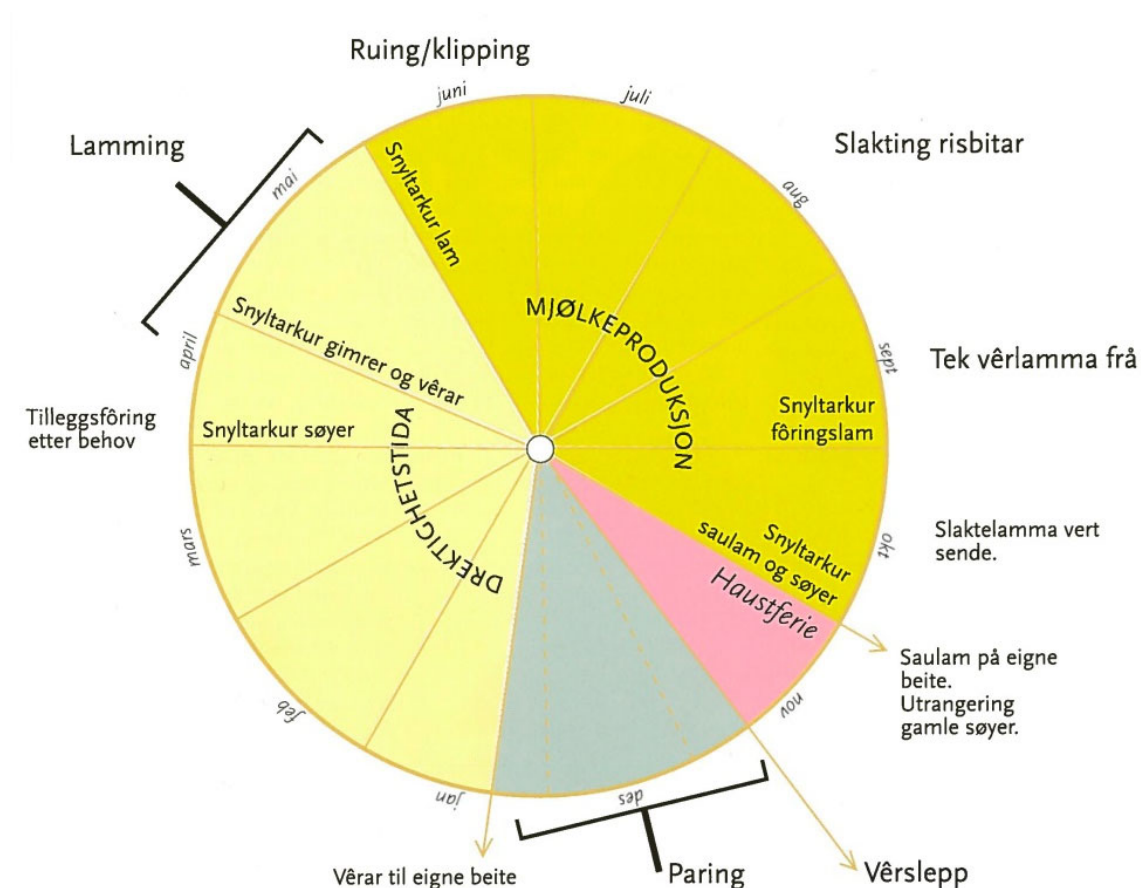
Graminider

blåtopp	<i>Molinia caerulea</i>
engfrytle	<i>Luzula multiflora ssp. multiflora</i>
engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>
finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>
geitsvingel	<i>Festuca vivipara</i>
gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>
knappsiv	<i>Juncus conglomeratus</i>
kornstarr	<i>Carex panicea</i>
lyssiv	<i>Juncus effusus</i>
slåttestarr	<i>Alchemilla sp.</i>
smyle	<i>Avenella flexuosa</i>

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjøtte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjøtte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeid.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? En branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågåås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars

- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.